

АНАЛІЗ АНТИМОНОПОЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУЧАСНИХ РИНКІВ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗДОБУТКИ ЖАНА ТІРОЛЯ

Ринки з недосконалою конкуренцією на практиці досить часто демонструють тенденції посилення монополізму внаслідок згасання конкуренції. Монополії та олігополії на важливих галузевих ринках штучно тримають завищені ціни, виявляють недоброчесну поведінку, завдаючи суттєвої шкоди суспільним інтересам. Тому вивчення можливостей регуляторного впливу сучасних держав на цей процес актуалізує наукові дослідження у цій царині.

Одним із засновників сучасної теорії антимонопольного регулювання ринкової економіки по праву вважають професора Тулузького університету Жана Тіроля (1953 р. н.). Він є автором понад ста наукових розвідок з теорії промислової організації, теорії ігор, теорії контрактів, теорії банків та фінансів. Наприкінці 2014 року за науковий аналіз ринкового впливу і регулювання досягнення Ж. Тіроля було відзначено Нобелівською премією у галузі економічних наук. Світова наукова спільнота визнала значущість розробок французького професора в теорії галузевої організації і теорії ігор, що дали змогу краще зрозуміти особливості недосконалого ринку під впливом монополій та олігополій.

За визнанням колег наукові праці Жана Тіроля з 80-х років минулого століття були важливим продовженням досліджень представників інституціональної економіки Рональда Коуза та Олівера Вільямсона. Проте, на відміну від цих учених, які застосовували описовий стиль викладу матеріалу, французький вчений використовував більш складні математизовані методи теорії ігор. У вигляді математичних моделей Ж. Тіроль подав такі поняття як ринкова репутація фірми, якість благ, доброчесна поведінка, ринкова влада. .

Наукові праці французького професора допомогли дослідити організаційну структуру різних галузей економіки, які вимагають особливого підходу до їхнього регулювання (наприклад, ринки металургії, банківських послуг, інформаційних технологій). Ключовою особливістю різних галузей економіки, довів він, є той чи інший рівень монополізації. На конкурентних ринках діє об'єктивний закон попиту і пропозиції, на монополізованих – найбільші компанії мають ринкову владу встановлювати свої ціни без огляду на дії конкурентів. На олігопольних ринках ключові гравці можуть домовлятися між собою, підвищувати сумарну ринкову силу, і як наслідок змінювати ціни на власну користь без урахування потреб споживачів.

Дослідження французького вченого дають відповіді на питання: як саме державним інституціям слід налаштовувати тонкий механізм регулювання існуючих монополій у фінансовій, транспортній або телекомунікаційній галузях, якою мірою втручатися у процес концентрації капіталу шляхом злиття і поглинань, як запобігати картельним змовам, що підривають основи ринкового ціноутворення. Нобелівський лауреат застеріг: що занадто прямолінійна антимонопольна політика заборон горизонтальної кооперації між гравцями одного ринку, може призвести як до позитивних, так і до негативних наслідків. Одним із них є згортання інновацій.

Нобелівський лауреат Ж. Тіроль дійшов висновку, що оптимальне регулювання монополій необхідно гнучко пристосовувати до особливостей кожної галузі. Він розробив загальні методичні підходи до дизайну регуляторних систем для окремих секторів економіки.

У своїх роботах професор звернув увагу на недоскоалості бюрократичного механізму регулювання економікою. Рецепт ефективного реформування державної машини від Жана Тіроля складався з чотирьох складників: реструктуризація, конкуренція, оцінювання, підзвітність. Реструктуризацію державного сектору вчений пропонує здійснити шляхом різкого скорочення видатків на утримання державного апарату, завдяки передачі частини його функцій багатьом незалежним агенціям з чіткими бюджетними лімітами і максимального спрощення взаємодії підприємців із урядом. Підтримка конкуренції є вкрай важливою для зростання якості соціальних послуг в усіх сферах, починаючи від бізнесу і закінчуючи суспільними закладами. Оцінювання, на думку Тіроля, полягає у тому, щоб кожна ініціатива чиновників була об'єктом незалежного аналізу. Найважче, за словами вченого, організувати підзвітність державних чиновників і керівників державних корпорацій, відповідальність яких у жодному разі не повинна бути колективною, а усі результати їхніх дій відповідно мають винагороджуватись або ж каратись санкціями.

Отже, внесок француза Жана Тіроля в світову економічну науку є багатоаспектним і різноплановим. Разом з тим він має надзвичайно високу практичну цінність, що підтверджена регуляторною практикою різних країн світу впродовж останніх років. Концептуальні підходи цього вченого пояснили, яким чином сучасні держави можуть ефективно впливати на поведінку крупних потужних компаній, обмежуючи прояви монополізму в умовах недосконалого ринку.